

به نام خدا

گزارش جامع گردشگری عراق

مقدمه

صنعت گردشگری در عراق با وجود چالش‌های فراوان، به یکی از بخش‌های کلیدی اقتصاد این کشور تبدیل شده است. گزارش «پیمایش هتل‌ها و مجتمع‌های اقامتی گردشگری عراق در سال ۲۰۲۴» که توسط مدیریت آمار بازرگانی عراق تهیه شده، تصویری جامع از وضعیت این صنعت ارائه می‌دهد. این گزارش بر اساس داده‌های میدانی جمع‌آوری شده از تمام استان‌های عراق به جز اقلیم کردستان تهیه شده است.

گردشگری مذهبی، به‌ویژه زیارت اماکن مقدس شیعیان، محرک اصلی این صنعت در عراق محسوب می‌شود و سالانه میلیون‌ها زائر از سراسر جهان به ویژه ایران، پاکستان، لبنان، هند و کشورهای حاشیه خلیج فارس را به این کشور جذب می‌کند. این گزارش که بر مبنای گزارش پیمایش هتل‌ها و مجتمع‌های گردشگری عراق در سال ۲۰۲۴ (آخرین آمار منتشر شده) تهیه شده علاوه بر موضوع فوق موضوعات مربوط به قوانین و مقررات مربوط به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری در عراق و میزان سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در این بخش به تفکیک کشورها، حجم و مناطق، و همچنین کشورهای مقصد عزیمت گردشگران خارجی، تنوع و حوزه‌های این گردشگری مورد بررسی قرار داده است. منابع استفاده شده در این گزارش عمدتاً مرکز اطلاعات و آمار عراق و وب سایت‌های خارجی و داخلی بوده است.

داده‌های پیمایش هتل‌ها و مجتمع‌های گردشگری عراق (۲۰۲۴)

شاخص‌های کلیدی

بر اساس گزارش رسمی، شاخص‌های اصلی صنعت هتلداری عراق در سال ۲۰۲۴ به شرح زیر است:

شاخص	مقدار ۲۰۲۴	تغییر نسبت به ۲۰۲۳
تعداد هتل‌ها و مجتمع‌های اقامتی	۱,۵۳۱ واحد	کاهش ۳۶,۷٪
تعداد مسافران (نزیل)	۵,۱۵۵ میلیون نفر	کاهش ۴۵,۹٪
شب‌های اقامت (لیالی المبيت)	۱۳,۷۷۸ میلیون شب-تخت	کاهش ۳۲,۷٪

شاخص	مقدار ۲۰۲۴	تغییر نسبت به ۲۰۲۳
تعداد شاغلان	۸,۳۸۲ نفر	کاهش ۳۸,۲٪
مجموع دستمزد و مزایا	۵۰,۴۷۳ میلیون دینار	کاهش ۳۴,۴٪
کل درآمدها	۳۰۳,۸۲۱ میلیون دینار	کاهش ۵۶,۳٪
کل هزینه‌ها	۱۱۱,۳۷۲ میلیون دینار	کاهش ۵۵,۳٪

نکته مهم: علت اصلی کاهش شدید تمام شاخص‌ها، عدم پوشش اقلیم کردستان در پیمایش سال ۲۰۲۴ است، در حالی که در سال‌های گذشته داده‌های این منطقه نیز در آمار لحاظ می‌شد.

توزیع جغرافیایی

- استان کربلا: با ۶۹۴ واحد (۴۵,۳٪) بیشترین تعداد هتل و مجتمع اقامتی را در اختیار دارد.
 - استان بغداد: با ۳۸۶ واحد (۲۵,۲٪) در رتبه دوم قرار دارد.
 - استان نجف: با ۲۸۸ واحد (۱۸,۸٪) رتبه سوم را به خود اختصاص داده است.
- از نظر تعداد مسافران نیز استان کربلا با ۴۶,۵٪ بیشترین سهم را دارد، پس از آن نجف با ۰,۲۳٪ و بغداد با ۲,۱۴٪ قرار دارند.
- همچنین از نظر شب‌های اقامت، استان کربلا با ۴۴,۶٪، بغداد با ۷,۲۶٪ و نجف با ۲,۲۱٪ بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند.

درجه‌بندی هتل‌ها

توزیع هتل‌ها بر اساس درجه‌بندی (ستاره) به شرح زیر است:

درجه	درصد	توضیح
ممتاز (۵ ستاره)	۰,۹٪	بیشترین تعداد در بغداد (۷ هتل)، بصره (۴ هتل) و کربلا (۳ هتل)
درجه یک (۴ ستاره)	۴,۰٪	-

درجه دو (۳ ستاره)	٪۱۹,۱	-
درجه سه (۲ ستاره)	٪۱۹,۹	-
درجه چهار (۱ ستاره)	٪۲۳,۶	-
درجه پنج (مردمی/شعبی)	٪۳۲,۵	بیشترین سهم

ساختار مالکیت و بخش‌ها

- بخش خصوصی: ۹۹,۷٪ از کل واحدها (۱,۵۲۶ واحد)
- بخش دولتی: تنها ۱ واحد (در استان الانبار)
- بخش مختلط (مشترک): ۴۰ واحد

از نظر کالبد قانونی، اکثر واحدها به صورت فردی (شخص حقیقی) اداره می‌شوند.

خدمات ارائه شده

بیشترین خدمات ارائه شده در هتل‌ها و مجتمع‌های اقامتی عبارتند از:

خدمات	تعداد واحدها
پارکینگ	۱,۲۳۵
نوشیدنی	۱,۲۲۸
خدمات غذایی	۱,۲۰۷
اینترنت	۱,۱۹۹
خشک‌شویی	۱,۰۶۳
استخر	۴۸۸
خدمات گردشگری	۵۷

ترکیب مسافران بر اساس ملیت

بر اساس داده‌های پیمایش سال ۲۰۲۴:

گروه	تعداد مسافران	شب‌های اقامت
عراقی‌ها	۳،۱۵۵،۲۴۵ نفر (۶۱،۲٪)	۷،۷۶۲،۴۷۲ شب
غیرعراقی‌ها	۱،۹۹۹،۵۱۰ نفر (۳۸،۸٪)	۶،۰۱۵،۵۶۹ شب

سهم غیرعراقی‌ها در استان کربلا به دلیل حضور زائران خارجی به‌ویژه از ایران، بسیار بالاست.

وضعیت مجوزها

- مجوز فعالیت حرفه‌ای: ۱،۵۰۹ واحد دارای مجوز و ۲۲ واحد فاقد مجوز
- مجوز بهداشتی: ۱،۴۶۵ واحد دارای مجوز معتبر، ۳۰۳ واحد مجوز غیرمعتبر و ۲۳ واحد فاقد مجوز

شاخص‌های مالی و خرید کالاها

- ارزش کل خرید کالاها: ۱۲،۶۶۵ میلیارد دینار
- ارزش کل فروش کالاها: ۱۵،۳۴۵ میلیارد دینار
- بیشترین گروه کالایی خریداری‌شده: مواد غذایی با ۸،۷۶۶ میلیارد دینار، سپس آب معدنی با ۳،۰۱۶ میلیارد دینار و تنباکو/قلیان با ۲۹۰ میلیارد دینار

دارایی‌های ثابت

- کل دارایی‌های ثابت در پایان سال: ۴،۲۷۶،۹۲۳ میلیون دینار
- ارزش اجاره برآوردی ساختمان‌ها: ۷۰،۱۰۶ میلیون دینار (بیشترین در کربلا با ۴۶،۲۸۲ میلیون دینار)

سهم گردشگری در اقتصاد عراق :

سهم از تولید ناخالص داخلی

بر اساس اعلام وزارت فرهنگ عراق، سهم کنونی گردشگری از تولید ناخالص داخلی این کشور حدود ۳ درصد است. دولت عراق برنامه دارد این سهم را تا سال ۲۰۳۵ به ۱۰ درصد افزایش دهد.

درآمدهای گردشگری

درآمد گردشگری عراق روندی صعودی داشته است:

سال	درآمد گردشگری	رشد
۲۰۲۳	۴,۶ میلیارد دلار	-
۲۰۲۴	۵,۷ میلیارد دلار	۲۵٪

عراق از نظر درآمد گردشگری در سال ۲۰۲۴ رتبه هفتم را در میان کشورهای عربی به خود اختصاص داده است، پس از امارات متحده عربی (۵۷ میلیارد دلار)، عربستان سعودی (۴۱ میلیارد دلار)، مصر (۱۵,۳ میلیارد دلار)، مراکش (۱۱,۳ میلیارد دلار)، قطر (۸,۴ میلیارد دلار) و اردن (۷,۲ میلیارد دلار).

سهم از درآمدهای غیرنفتی

نکته قابل توجه، نقش پررنگ گردشگری در میان منابع درآمدی غیرنفتی عراق است. در سال ۲۰۲۴، ۵۶ درصد از کل درآمدهای غیرنفتی عراق از محل گردشگری تأمین شده است. این آمار نشان می‌دهد که گردشگری در حال تبدیل شدن به مهم‌ترین منبع درآمدی جایگزین نفت در عراق است.

ترکیب گردشگران و انواع گردشگری

ترکیب گردشگران از نظر ملیت

- ایران: بزرگترین منبع ورودی گردشگر با حدود ۳,۸ میلیون نفر در سال ۲۰۲۴. جمعیت عظیم زائران شیعه، ایران را به شریک تجاری و گردشگری اصلی عراق تبدیل کرده است.

- سایر کشورهای اسلامی: گردشگرانی از پاکستان، لبنان، هند و کشورهای حوزه خلیج فارس.
- اروپا: حدود ۴۰۰ هزار گردشگر اروپایی در سال ۲۰۲۴ وارد عراق شده‌اند که جمهوری آذربایجان در صدر آنها بوده است.

گردشگری مذهبی: قلب تپنده صنعت گردشگری

گردشگری مذهبی، به ویژه زیارت اماکن مقدس شیعیان، محرک اصلی این صنعت است:

- حجم عظیم گردشگران مذهبی: عراق در سال ۲۰۲۴ میزبان بیش از ۳۰ میلیون بازدیدکننده مذهبی بوده که حدود ۶ میلیون نفر از آنها از خارج از کشور آمده‌اند.
- پیاده‌روی اربعین: بزرگترین گردهمایی مذهبی جهان با حدود ۲۳ میلیون شرکت‌کننده در سال ۲۰۲۴ که بیش از ۵,۲ میلیون نفر از خارج از کشور به آن پیوسته‌اند.
- عاشورا: حدود ۵ تا ۶ میلیون زائر، عمدتاً در شهر کربلا.
- سایر مناسبت‌ها: جشن‌هایی مانند نیمه شعبان (بیش از ۴ میلیون زائر در سال ۲۰۲۳)، عید غدیر و سالگرد تولد یا شهادت ائمه نیز شاهد حضور میلیونی زائران هستند.
- مراکز اصلی گردشگری مذهبی: شهرهای کربلا، نجف و سامرا به عنوان مهم‌ترین مقاصد زیارتی شیعیان شناخته می‌شوند.

تنوع گردشگری: فراتر از زیارت

اگرچه گردشگری مذهبی بر بخش گردشگری عراق تسلط دارد، اما نشانه‌هایی از تنوع‌یابی نیز به چشم می‌خورد:

- گردشگری فرهنگی و تاریخی: مکان‌هایی مانند بابل، زیگورات اور، موزه ملی عراق در بغداد و ارگ اربیل گردشگران فرهنگی را جذب می‌کنند.
- گردشگری طبیعی: عراق دارای چشم‌اندازهای طبیعی متنوعی از جمله تالاب‌های جنوبی و مناطق کوهستانی کردستان است.
- گردشگری دیدار از بستگان (VFR): سفر برای ملاقات با اقوام، یکی دیگر از انگیزه‌های سفر به عراق است.

هزینه‌های گردشگری به طور متوسط

بر اساس برآوردهای وزارت برنامه‌ریزی و گردشگری عراق:

گروه گردشگران	هزینه متوسط در هر سفر
زائران خارجی	بین ۳۰۰ تا ۶۰۰ دلار) بسته به مدت اقامت و خدمات)
زائران داخلی	به طور متوسط بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ دلار

هزینه‌های اصلی گردشگران شامل:

۱. **اقامت:** بزرگترین هزینه برای زائران محسوب می‌شود. کربلا تنها ۴۵۰ هتل مجاز دارد در حالی که نیاز بیش از ۱۰۰۰ هتل است. نجف نیز با حدود ۲۵۰ هتل با وضعیت مشابهی مواجه است.
۲. **حمل و نقل:** در اربعین ۲۰۲۳، بیش از ۲٫۱ میلیون زائر از مرزهای ایران وارد عراق شدند و authorities بیش از ۴،۰۰۰ اتوبوس اضافی به کار گرفتند.
۳. **خوراک و خدمات:** شامل رستوران‌ها، کافه‌ها و خدمات جانبی.

ارزش اقتصادی گردشگری مذهبی

- گردشگری مذهبی در سال ۲۰۲۳ بیش از ۹ میلیارد دلار درآمد مستقیم و غیرمستقیم ایجاد کرده است.
- در شهرهای کربلا و نجف، گردشگری مذهبی مسئول بیش از ۶۰ درصد از اشتغال محلی است.
- در سال ۲۰۲۴، تنها، بیش از ۱۸،۰۰۰ کسب‌وکار کوچک و خرد در این شهرها ثبت شده است.

زیرساخت‌های گردشگری عراق

بخش اقامت: کمبود شدید

- **کمبود شدید ظرفیت:** کربلا با ۴۵۰ هتل در برابر نیاز بیش از ۱۰۰۰ هتل، و نجف با ۲۵۰ هتل در برابر نیاز بسیار بیشتر، با کمبود جدی مواجه هستند.

- **فشار در ایام اوج:** در اربعین، بیش از ۲,۵ میلیون شب-تخت در کربلا نیاز می‌شود که بسیاری از زائران مجبور به استفاده از چادر یا سرپناه‌های موقت می‌شوند.
- **تمرکز جغرافیایی:** اکثر هتل‌ها در شهرهای زیارتی متمرکز هستند و سایر مناطق گردشگری با کمبود شدید اقامتگاه مواجه‌اند.

حمل و نقل: نیاز به بازسازی و توسعه

- **حمل و نقل هوایی:** توسعه فرودگاه بین‌المللی بغداد از طریق مشارکت با بخش خصوصی در دست اجراست.
- **حمل و نقل جاده‌ای:** دولت بر به‌سازی جاده‌های منتهی به اماکن تاریخی و گردشگری تأکید دارد.
- **فشار در ایام اوج:** در اربعین ۲۰۲۳، بیش از ۲,۱ میلیون زائر از طریق مرزهای ایران وارد شدند که نیازمند افزایش چشمگیر ظرفیت حمل و نقل بود.

اماکن و تأسیسات گردشگری

عراق با داشتن بیش از ۱۲,۰۰۰ محوطه باستانی و جاذبه‌های طبیعی و مذهبی بی‌نظیر، پتانسیل بالایی دارد، اما زیرساخت‌های پیرامون این اماکن فرسوده و ناکافی است. مکان‌هایی مانند بابل، اور، نینوا، تاق کسری و مدرسه مستنصریه نیازمند مرمت و تجهیزات مناسب هستند.

چالش‌های کلیدی زیرساختی

- **فرسودگی زیرساخت‌های پایه:** شبکه‌های آب، برق و ارتباطات در بسیاری از مناطق دچار فرسودگی هستند.
- **ضعف در خدمات پشتیبانی:** خدمات بانکی، بیمه، اینترنت پرسرعت و تابلوهای راهنمای گردشگری توسعه نیافته است.
- **کمبود نیروی انسانی ماهر:** کمبود شدید راهنماهای توریستی، مدیران هتل و سایر نیروهای متخصص آشنا به زبان‌های بین‌المللی.
- **موانع اداری و بوروکراسی:** پیچیدگی‌های اداری برای اخذ مجوزها و سرمایه‌گذاری.

برنامه‌های دولت عراق برای توسعه گردشگری

انتخاب بغداد به عنوان پایتخت گردشگری عرب (۲۰۲۵)

انتخاب بغداد به عنوان پایتخت گردشگری عربی در سال ۲۰۲۵ از سوی سازمان گردشگری عربی، فرصتی طلایی برای شتاب بخشی به پروژه‌های زیرساختی محسوب می‌شود. دولت عراق برای اجرای ۲۱ پروژه گردشگری برنامه‌ریزی کرده است تا پاسخی مناسب به این رویداد باشد.

استراتژی ملی گردشگری تا سال ۲۰۳۵

وزارت فرهنگ عراق یک استراتژی ملی جامع برای توسعه بخش گردشگری تا سال ۲۰۳۵ تدوین کرده است که اهداف زیر را دنبال می‌کند:

هدف	جزئیات
افزایش سهم گردشگری در GDP	از ۳٪ فعلی به ۱۰٪
جذب گردشگر	۱۰ میلیون گردشگر در دهه آینده
تنوع بخشی به اقتصاد	کاهش وابستگی به نفت از طریق توسعه گردشگری

محورهای شش گانه استراتژی

وزارت فرهنگ عراق استراتژی خود را بر شش محور اصلی متمرکز کرده است:

۱. تحول دیجیتال در بخش گردشگری با ارائه خدمات الکترونیکی یکپارچه
۲. بهبود کیفیت خدمات در مراکز اقامتی، هتل‌ها و رستوران‌ها
۳. توسعه پایدار در بازسازی اماکن تاریخی و میراثی با حفظ اصالت آنها
۴. توانمندسازی نیروی انسانی و ورود مفهوم مدیریت مقصد گردشگری بر اساس استانداردهای بین‌المللی
۵. اصلاحات نهادی و قانونی و به‌روزرسانی قوانین متناسب با تحولات جهانی
۶. ایجاد مشارکتهای محلی و بین‌المللی با بخش خصوصی و نهادهای تخصصی جهانی

پروژه‌های کلان سرمایه‌گذاری

طرح «حضاره» (تمدن)

صندوق توسعه عراق طرحی بلندپروازانه برای جذب ۷ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری رونمایی کرده است. طرح «حضاره» شامل سرمایه‌گذاری در اماکن تاریخی و باستانی و تبدیل آنها به مقاصد گردشگری است.

هدف صندوق توسعه عراق جذب یک میلیارد دلار سرمایه در بخش گردشگری در سال جاری است.

پروژه‌های گردشگری ۲۰۲۶ و ۲۰۲۷

پروژه‌های گردشگری که در سال‌های ۲۰۲۶ و ۲۰۲۷ اجرا می‌شوند شامل موارد زیر هستند:

- توسعه و بازسازی شهرهای باستانی اور و بابل
- ایجاد تأسیسات جدید در تالاب‌ها (اهوار)
- توسعه و گسترش شهرهای مذهبی (نجف، کربلا، کاظمین و سامرا)
- اجرای هتل‌های جدید و سرمایه‌گذاری‌های گردشگری در بغداد و بصره

شهر گردشگری نجف

وزارت فرهنگ از برنامه‌های ایجاد شهر گردشگری در نجف اشرف با هزینه‌ای بیش از ۱۰۰ میلیون دلار خبر داده است.

اقدامات تسهیل‌کننده

هیئت گردشگری عراق برنامه‌های زیر را برای تسهیل گردشگری خارجی در دست اجرا دارد:

- تسهیل فرآیند صدور ویزا برای گردشگران خارجی
- شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی گردشگری در لندن، برلین، اسپانیا و دبی
- ارتقاء استانداردهای ایمنی و امنیت در اماکن گردشگری
- به‌روزرسانی و توسعه فرودگاه‌ها و خدمات مرتبط
- حمایت از شرکت‌های مسافرتی و گردشگری
- بهبود کیفیت خدمات در مراکز اقامتی و تفریحی

چشم‌انداز و اهداف کمی

بر اساس استراتژی ملی گردشگری عراق تا سال ۲۰۳۵:

شاخص	هدف
تعداد گردشگران سالانه	۱۰ میلیون نفر
سهم گردشگری از GDP	۱۰ درصد
افزایش درآمدهای غیرنفتی	رشد قابل توجه تا پایان دهه ۲۰۲۰

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

دستاوردها و پتانسیل‌ها

۱. گردشگری مذهبی به عنوان موتور محرکه: گردشگری مذهبی با جذب بیش از ۳۰ میلیون بازدیدکننده در سال ۲۰۲۴، به مهم‌ترین منبع درآمد غیرنفتی عراق تبدیل شده است و ۵۶٪ از کل درآمدهای غیرنفتی این کشور را تأمین می‌کند.
۲. رشد قابل توجه درآمدها: درآمد گردشگری عراق از ۴,۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ به ۵,۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۴ رسیده است.
۳. ایجاد اشتغال گسترده: گردشگری مذهبی در شهرهای کربلا و نجف بیش از ۶۰٪ از اشتغال محلی را تأمین می‌کند و تنها در سال ۲۰۲۴ بیش از ۱۸,۰۰۰ کسب‌وکار جدید در این شهرها ثبت شده است.
۴. تنوع‌بخشی به اقتصاد: دولت عراق با اتخاذ استراتژی ملی گردشگری تا سال ۲۰۳۵، به دنبال کاهش وابستگی به نفت و افزایش سهم گردشگری از تولید ناخالص داخلی به ۱۰ درصد است.

چالش‌ها و موانع

۱. کمبود شدید زیرساخت‌های اقامتی: کربلا با ۴۵۰ هتل در برابر نیاز بیش از ۱۰۰۰ هتل، و نجف با ۲۵۰ هتل، با کمبود جدی مواجه هستند.

۲. فشار بر حمل و نقل: رویدادهایی مانند اربعین با بیش از ۲,۱ میلیون زائر ورودی از مرزهای ایران، فشار زیادی به شبکه حمل و نقل کشور وارد می‌کند.
۳. چالش‌های امنیتی و سیاسی: بی‌ثباتی سیاسی و محدودیت‌های فرهنگی از موانع جدی توسعه گردشگری هستند.
۴. مشکلات زیست‌محیطی: خشکسالی و کم‌آبی در تالاب‌های جنوبی بر گردشگری طبیعی تأثیر گذاشته است.
۵. کسری بودجه و محدودیت‌های مالی: با وجود برنامه‌های بلندپروازانه، تردیدهایی درباره توانایی عراق برای جذب سرمایه و تأمین مالی پروژه‌های بزرگ توسعه‌ای وجود دارد.

چشم‌انداز آینده

با وجود چالش‌های فراوان، چشم‌انداز صنعت گردشگری عراق مثبت ارزیابی می‌شود:

- انتخاب بغداد به عنوان پایتخت گردشگری عربی در سال ۲۰۲۵، فرصتی بی‌نظیر برای معرفی ظرفیت‌های گردشگری عراق به جهان است.
- جذب ۷ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری از طریق طرح «حضاره» و سایر پروژه‌ها.
- هدف جذب ۱۰ میلیون گردشگر در دهه آینده و افزایش سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی به ۱۰ درصد.
- توسعه گردشگری فرهنگی و تاریخی از طریق بازسازی شهرهای باستانی اور و بابل و ایجاد زیرساخت‌های مدرن گردشگری.

عراق با وجود پتانسیل خارق‌العاده تاریخی، فرهنگی و مذهبی، در مسیر توسعه زیرساخت‌های گردشگری خود گام‌های جدی برداشته است و در صورت تداوم سرمایه‌گذاری و ثبات سیاسی، می‌تواند به یکی از مقاصد مهم گردشگری در منطقه تبدیل شود.

پیوست: جداول و نمودارهای کلیدی

جدول ۱: شاخص‌های کلیدی گردشگری عراق (۲۰۲۴)

شاخص	مقدار
تعداد هتل‌ها و مجتمع‌های اقامتی	۱,۵۳۱
تعداد مسافران	۵,۱۵۵ میلیون
شب‌های اقامت	۱۳,۷۷۸ میلیون
تعداد شاغلان	۸,۳۸۲
درآمد گردشگری	۵,۷ میلیارد دلار
سهم از درآمدهای غیرنفتی	۵۶٪

جدول ۲: برنامه‌های توسعه گردشگری عراق

پروژه/برنامه	زمان اجرا	ارزش/هدف
طرح «حضاره»	۲۰۲۵ به بعد	۷ میلیارد دلار
شهر گردشگری نجف	در دست اجرا	بیش از ۱۰۰ میلیون دلار
بازسازی اور و بابل	۲۰۲۶-۲۰۲۷	-
توسعه شهرهای مذهبی	۲۰۲۶-۲۰۲۷	-
استراتژی ملی گردشگری	تا ۲۰۳۵	۱۰٪ از GDP

بخش دوم: مقررات ویژه سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری

استراتژی ملی گردشگری ۲۰۲۵-۲۰۳۵

دولت عراق یک استراتژی ملی گردشگری تخصصی برای سال‌های ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۵ تدوین کرده است که با همکاری بخش خصوصی و سازمان‌های جهانی گردشگری اجرا می‌شود. این استراتژی بر اساس چشم‌انداز برنامه دولت و تأکیدات اخیر نخست‌وزیر در زمینه اصلاح قوانین برای تشویق سرمایه‌گذاری گردشگری خصوصی تدوین شده است.

اصلاحات قانونی در دست اجرا

- **قانون جدید گردشگری:** وزارت فرهنگ عراق در حال تدوین **قانون جدیدی** است که با اقتصاد آزاد و تشویق سرمایه‌گذاری و مشارکت با بخش خصوصی هماهنگ باشد. این قانون با هدف رفع کاستی‌های ساختاری ناشی از قوانین متمرکز و سوسیالیستی پیشین طراحی شده است.
- **اصلاح قوانین سرمایه‌گذاری:** کمیسیون ملی سرمایه‌گذاری قوانین مرتبط با سرمایه‌گذاری را به‌روزرسانی کرده و «پنجره واحد (one-stop shop)» را برای ساده‌سازی رویه‌های اداری فعال نموده است.

مقررات جدید اراضی سرمایه‌گذاری (مصوبه ۱۲-۲۰۲۵)

مصوبه شماره ۱۲ سال ۲۰۲۵ که از دسامبر ۲۰۲۵ به طور رسمی اجرایی شده است، چارچوب فروش، اجاره و حقوق «مساحت» (حقوق سطح‌الارضی) املاک دولتی برای اهداف سرمایه‌گذاری را متحول کرده و جایگزین مصوبه شماره ۶ سال ۲۰۱۷ شده است.

نکات کلیدی این مصوبه:

موضوع	جزئیات
تصمیم‌گیری تخصیص زمین	حداکثر ۳۰ روز
تکمیل ارزیابی توسط کمیته ارزش‌گذاری	حداکثر ۳۰ روز
اجرای قرارداد	حداکثر ۳۰ روز پس از ارزش‌گذاری
شفافیت ارزش‌گذاری	کمیته‌های مستقل با استفاده از روش‌های استاندارد بر اساس موقعیت، دسترسی به زیرساخت‌ها، پتانسیل توسعه و مقایسه با بازار

موضوع	جزئیات
اختیار شورای وزیران	مکان نادیده گرفتن اعتراضات قیمتی برای جلوگیری از موانع بوروکراتیک

این ضرب‌العجل‌های قطعی، تأخیرهای نامحدودی را که پیش‌تر پروژه‌های سرمایه‌گذاری را با مشکل مواجه می‌کرد، حذف می‌کند و اطمینان حقوقی را برای برنامه‌ریزی تجاری فراهم می‌آورد.

پروژه‌های بزرگ سرمایه‌گذاری گردشگری

بر اساس اعلام کمیسیون ملی سرمایه‌گذاری، پروژه‌های شاخص در دست اجرا عبارتند از:

پروژه	توضیحات
هتل و resort ریکسوس (Rixos)	یکی از مهم‌ترین تفرجگاه‌های مدرن گردشگری و سرمایه‌گذاری بغداد
هتل موونپیک (Mövenpick) ۵ ستاره	در بغداد در حال اجرا
توسعه کرانه‌های رود دجله	شامل ساخت و ارتقاء هتل‌ها و رستوران‌ها و راه‌اندازی سرویس قایق‌های رودخانه‌ای
پروژه‌های گردشگری در استان بابل	عطای ۸ مجوز سرمایه‌گذاری به ارزش بیش از ۲۵۰ میلیارد دینار در بخش‌های صنعتی، تجاری، تفریحی و خدماتی

بخش ششم: تفاوت‌های کلیدی با اقلیم کردستان

چارچوب قانونی مستقل

اقلیم کردستان عراق (KRI) دارای چارچوب قانونی مستقل برای سرمایه‌گذاری است که بر اساس قانون سرمایه‌گذاری شماره ۴ سال ۲۰۰۶ اداره می‌شود. این قانون به طور مستقل از چارچوب بغداد عمل می‌کند و سرمایه‌گذاران را از موانع قانونی و بوروکراتیک موجود در سایر نقاط عراق مصون می‌دارد.

مزایای ویژه سرمایه‌گذاری در اقلیم کردستان

مزیت	توضیحات
مالکیت خارجی	۱۰۰٪ برخلاف قانون فدرال عراق که حداقل ۵۱٪ مالکیت محلی را الزامی می‌داند، اقلیم کردستان اجازه مالکیت کامل خارجی را می‌دهد
معافیت مالیاتی	تا ۱۰ سال معافیت از مالیات شرکت‌ها و حقوق گمرکی بر ماشین‌آلات و مواد اولیه
حقوق استفاده از زمین	جاره بلندمدت تا ۵۰ سال برای پروژه‌هایی مانند تولید، مسکن یا گردشگری
انتقال سود	امکان انتقال آزادانه سرمایه و سود به ارز قابل تبدیل
تسریع در صدور مجوز	سرمایه‌گذاری‌های بالای حدود ۲٫۵ میلیون دلار واجد شرایط تأیید سریع، تخصیص اولویت‌دار زمین و حمایت زیرساختی هستند

هشدار مهم

سرمایه‌گذاران خارجی باید توجه داشته باشند که قوانین و مقررات در اقلیم کردستان به طور قابل توجهی با دولت فدرال عراق تفاوت دارد و سرمایه‌گذاری در هر یک از این دو حوزه نیازمند آگاهی از چارچوب قانونی خاص آن منطقه است.

بخش هفتم: بخش‌ها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری در گردشگری

فرصت‌های سرمایه‌گذاری اعلام‌شده

کمیسیون ملی سرمایه‌گذاری عراق در سال ۲۰۲۵ بیش از ۱۳۵ فرصت سرمایه‌گذاری آماده ارائه در بخش‌های کلیدی اقتصاد از جمله گردشگری اعلام کرده است. بخش گردشگری و سرگرمی شامل ۱۰ فرصت سرمایه‌گذاری در ۵ استان است که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فرصت ایجاد شهر بازی در استان نجف
- فرصت سرمایه‌گذاری در جزیره المهنایه در استان بابل (اعلامیه شماره ۱۴ سال ۲۰۲۵)
- پروژه‌های گردشگری در موصل، ناصریه و بابل که قادر به جذب صدها هزار بازدیدکننده در هر فصل هستند

مزایای عراق به عنوان مقصد سرمایه‌گذاری گردشگری

عراق دارای مکان‌های باستانی در سطح جهانی مانند بابل، اور، نینوا و نجف است که پتانسیل گردشگری کشف‌نشده‌ای را ارائه می‌دهند. دولت عراق برای توسعه پروژه‌های گردشگری و میراثی در چارچوب استراتژی ملی تا سال ۲۰۳۵ برنامه‌ریزی کرده است.

نمایشگاه‌ها و رویدادهای سرمایه‌گذاری

- ملتقى العراق للاستثمار (Iraq Investment Forum) ۲۰۲۵: در تاریخ ۱۴-۱۵ ژوئن ۲۰۲۵ و ۲۷-۲۸ سپتامبر ۲۰۲۵ در بغداد برگزار شد و بیش از ۱۵۰ فرصت سرمایه‌گذاری را در بخش‌های راهبردی از جمله گردشگری معرفی کرد.
- بازار گردشگری عراق (Iraq Travel Market) ۲۰۲۶: در فوریه ۲۰۲۶ در بغداد با هدف جذب خطوط هوایی خارجی، شرکت‌های مسافرتی و سرمایه‌گذاران برگزار شد.

بخش هشتم: مالیات‌ها و هزینه‌ها

نرخ‌های مالیاتی

نوع مالیات

مالیات بر درآمد شرکت‌ها

مالیات بر درآمد اشخاص

مالیات تکلیفی بر خدمات خارجی

سایر هزینه‌ها

- مالیات و عوارض: بر اساس قوانین مربوطه اعمال می‌شود
- هزینه‌های ثبت و مجوز: بر اساس نوع و مقیاس پروژه متغیر است

بخش نهم: نکات کلیدی برای سرمایه‌گذاران خارجی

توصیه‌های عملی

۱. همکاری با یک شریک حقوقی و مالی محلی معتمد برای هدایت فرآیند سرمایه‌گذاری
۲. تمرکز بر پروژه‌های بلندمدت و پایدار با تأثیر اجتماعی و اقتصادی
۳. بهره‌گیری از مکانیسم‌های حمایتی دولتی مانند کمیسیون ملی سرمایه‌گذاری (NIC) و صندوق توسعه عراق (IDF)
۴. نظارت بر تغییرات نظارتی و اصلاحات آینده، به ویژه تحولات پس از انتخابات
۵. بررسی قراردادهای زمین موجود در چارچوب مصوبه جدید شماره ۱۲-۲۰۲۵

محدودیت‌ها و ممنوعیت‌ها

- محدودیت در منابع طبیعی: قانون سرمایه‌گذاری عراق مالکیت مستقیم و غیرمستقیم خارجی در منابع طبیعی، به ویژه در رابطه با استخراج و فرآوری را محدود می‌کند.
- بخش نفت و گاز: قوانین خاص خود را دارد و مشمول محدودیت‌های بیشتری است.

چشم‌انداز سرمایه‌گذاری

- سرمایه‌گذاری‌های عراق در دو سال گذشته از ۱۰۰ میلیارد دلار فراتر رفته است که شامل ۳۸,۶ میلیارد دلار پروژه‌های داخلی و ۶۴ میلیارد دلار از منابع خارجی است.
- بیش از ۱۶۰ فرصت سرمایه‌گذاری با ارزش کل ۴۵۰ میلیارد دلار در بخش‌های مختلف معرفی شده است.

منابع و لینک‌های معتبر برای سرمایه‌گذاران

نهادهای رسمی و نظارتی

نام	لینک	توضیحات
کمیسیون ملی سرمایه‌گذاری عراق (NIC)	investpromo.gov.iq	نهادهای اصلی مسئول سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری و صدور مجوزها
صندوق توسعه عراق (IDF)	ifd.gov.iq/en	صندوق حمایت از پروژه‌های کلان توسعه‌ای
وزارت فرهنگ، گردشگری و آثار	mocul.gov.iq	نهادهای متولی سیاست‌گذاری و توسعه گردشگری

نام	لینک	توضیحات
باستانی عراق		

دفاتر سرمایه‌گذاری استانی

نام	لینک
هیئت سرمایه‌گذاری استان بابل	bic.gov.iq
هیئت سرمایه‌گذاری استان دیوانیه	investdiw.gov.iq
هیئت سرمایه‌گذاری استان ذی‌قار	thiqarinvest.gov.iq
هیئت سرمایه‌گذاری استان انبار	anbarinvest.iq

راهنماها و منابع اطلاعاتی

نام	لینک	توضیحات
دلیل المستثمر (راهنمای سرمایه‌گذار)	investpromo.gov.iq	راهنمای جامع سرمایه‌گذاری در عراق
دلیل القانوني للاستثمار در عراق	investpromo.gov.iq	راهنمای حقوقی سرمایه‌گذاری
خارطة الاستثمار في العراق ۲۰۲۵	investpromo.gov.iq	نقشه سرمایه‌گذاری عراق ۲۰۲۵
دلیل التشريعات الاستثمارية في العراق	investdiw.gov.iq	مجموعه قوانین و مقررات سرمایه‌گذاری

قانون سرمایه‌گذاری (متن کامل)

نام	لینک
قانون سرمایه‌گذاری شماره ۱۳ سال ۲۰۰۶	investpromo.gov.iq (بخش قوانین)
متن قانون UNCTAD	investmentpolicy.unctad.org

رویدادها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری

نام	لینک	توضیحات
ثبت‌نام در ملتقی العراق للاستثمار	ieciq.net/iraq-investment-forum	رویداد اصلی سرمایه‌گذاری عراق
پایگاه اطلاع‌رسانی سرمایه‌گذاری	ur.gov.iq	خدمات اطلاعاتی برای سرمایه‌گذاران

دفاتر حقوقی و مشاوره‌ای

نام	لینک	توضیحات
Al Hadeel Al Hasan Law Firm	hhl-iq.com	مشاوره حقوقی در زمینه سرمایه‌گذاری در عراق
Iraqi French Business Council (IFBC)	ifbc-iq.com	رأه خدمات مشاوره‌ای، مطالعات امکان‌سنجی و معرفی به نهادهای عمومی و شرکای محلی

در کنار حجم عظیم گردشگری ورودی به عراق (به ویژه گردشگری مذهبی)، شهروندان عراقی نیز خود از گردشگران فعال در سطح منطقه هستند. فشارهای اقتصادی و افزایش هزینه‌ها تا حدودی الگوی سفر را به سمت مقاصد داخلی و نزدیک تغییر داده است، اما با این حال، ترکیه و ایران به عنوان دو مقصد اصلی گردشگری خروجی عراقی‌ها باقی مانده‌اند. همچنین بهبود تدریجی وضعیت روادید، امکان سفر به ۵۴ کشور را برای دارندگان پاسپورت عراقی فراهم کرده است.

بخش سوم: سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت گردشگری عراق

بر اساس آخرین گزارش‌ها و آمارهای موجود، عراق در دو سال گذشته موفق به جذب بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری شده است که شامل ۳۸,۶ میلیارد دلار پروژه‌های داخلی و ۶۴ میلیارد دلار از منابع خارجی می‌شود. صندوق توسعه عراق نیز طرحی بلندپروازانه برای جذب ۷ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری این کشور رونمایی کرده است.

رتبه‌بندی کشورهای سرمایه‌گذار در گردشگری عراق

بر اساس داده‌های موجود و اعلام دبیرکل اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق، ایران در جایگاه سومین سرمایه‌گذار خارجی در عراق قرار دارد. رتبه‌بندی کشورهای سرمایه‌گذار به شرح زیر است:

رتبه	کشور	حجم سرمایه‌گذاری	حوزه‌های اصلی
۱	چین	حدود ۳۰ میلیارد دلار	اکتشاف، حفاری، تولید نفت، زیرساخت‌های حمل‌ونقل، فرودگاه‌ها
۲	ترکیه	حجم تجارت ۸,۷ میلیارد دلار (۹ ماهه اول ۲۰۲۵)	پروژه‌های عمرانی، هتل‌سازی، زیرساخت‌های گردشگری
۳	ایران	نزدیک به ۱۰ میلیارد دلار	گردشگری (مذهبی، درمانی، تفریحی)، هتل‌سازی، پروژه‌های ریلی و زیرساختی
۴	امارات متحده عربی	بالغ بر ۱,۵ میلیارد دلار فقط پروژه ایگل هیلز)	هتل‌سازی لوکس، مجموعه‌های تفریحی، املاک
۵	قطر	۷ میلیارد دلار) موافقت‌نامه با NIC)	توسعه املاک و گردشگری، هتل‌سازی
۶	عربستان سعودی	۳ میلیارد دلار	املاک، پروژه‌های گردشگری

سرمایه‌گذاری ایران در صنعت گردشگری عراق

حجم و سهم سرمایه‌گذاری ایران

شاخص	مقدار	منبع
کل سرمایه‌گذاری ایران در عراق	نزدیک به ۱۰ میلیارد دلار	اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق
سرمایه‌گذاری سالانه ایران در عراق	بیش از ۷۰۰ میلیون دلار در سال	دبیرکل اتاق بازرگانی مشترک
رتبه ایران در میان سرمایه‌گذاران خارجی	سوم (پس از چین و ترکیه)	اتاق بازرگانی مشترک
حجم تبادل تجاری دو کشور	بیش از ۱۰ میلیارد دلار در سال	با هدف افزایش به ۲۰ میلیارد دلار

نکته مهم: دبیرکل اتاق بازرگانی مشترک ایران و عراق تأکید کرده است که آمار دقیق سرمایه‌گذاری‌ها به دلایل مختلف از جمله عدم شفافیت داده‌ها، تحریم‌ها، روابط سیاسی و اقتصادی و نبود منابع رسمی منظم به طور کامل در دسترس نیست. همچنین بخش بزرگی از سرمایه‌گذاری ایران ممکن است در پوشش غیرایرانی در عراق انجام شده باشد.

حوزه‌های اصلی سرمایه‌گذاری ایران در گردشگری عراق

سرمایه‌گذاری ایران در بخش گردشگری عراق عمدتاً در حوزه‌های زیر متمرکز است:

توضیحات	حوزه سرمایه‌گذاری
ساخت هتل‌ها، مهمان‌پذیرها و مراکز اقامتی در شهرهای مقدس	هتل‌سازی و اقامتگاه‌های زائران
ارائه خدمات به زائران در کربلا، نجف و کاظمین	گردشگری مذهبی

حوزه سرمایه‌گذاری	توضیحات
و زیارتی	
گردشگری درمانی (سلامت)	همکاری در حوزه گردشگری سلامت؛ عراقی‌ها دومین حوزه سرمایه‌گذاری خود در ایران را گردشگری و زیارت و مشارکت در ساخت هتل معرفی کرده‌اند
پروژه‌های ریلی و زیرساختی	پروژه راه‌آهن شلمچه-بصره به عنوان یکی از پروژه‌های استراتژیک ایران
همکاری در میراث فرهنگی	برنامه‌های مشترک برای توسعه گردشگری تاریخی-فرهنگی

مناطق و استان‌های هدف سرمایه‌گذاری ایران

سرمایه‌گذاری‌های ایران در عراق در مناطق زیر متمرکز است:

منطقه	استان‌ها و شهرها
مناطق جنوبی عراق	بصره، سماوه، حله
شهرهای مقدس شیعیان	کربلا، نجف (مرکز عراق)
اقلیم کردستان	سلیمانیه، اربیل، کلار، حلبچه

همکاری‌های گردشگری ایران و عراق (۲۰۲۵-۲۰۲۶)

بر اساس تفاهمنامه‌های اخیر بین دو کشور، همکاری‌های گردشگری در چهار حوزه اصلی دنبال می‌شود:

حوزه همکاری	توضیحات
گردشگری مذهبی	افزایش تعداد زائران عراقی به ایران از ۳,۵ میلیون به ۵ میلیون نفر

توضیحات	حوزه همکاری
عزام بیماران عراقی به ایران و سرمایه‌گذاری مشترک در حوزه سلامت	گردشگری درمانی
گسترش همکاری‌های گردشگری فراغتی و طبیعی	گردشگری تفریحی
توسعه گردشگری مبتنی بر میراث فرهنگی مشترک	گردشگری فرهنگی-تاریخی

اهداف کمی تعیین‌شده:

- هدف جذب ۲,۵ میلیون گردشگر عراقی در نیمه دوم سال ۱۴۰۴ (۲۰۲۵-۲۰۲۶)
- هدف نهایی جذب ۵ میلیون گردشگر عراقی تا پایان سال ۲۰۲۶
- هدف نهایی تبادل ۱۰ میلیون گردشگر بین دو کشور (۵ میلیون به هر کشور)

رویدادهای کلیدی:

- برگزاری رودشو (Roadshow) گردشگری ایران در عراق (۶ تا ۹ اکتبر ۲۰۲۵) در سه شهر بصره، بغداد و کربلا با حضور بیش از ۵۰ شرکت گردشگری و سرمایه‌گذاری
- امضای تفاهمنامه توسعه همکاری‌های گردشگری بین دو کشور در بغداد

بخش سوم: سایر سرمایه‌گذاران خارجی در گردشگری عراق

امارات متحده عربی

موقعیت	حوزه فعالیت	ارزش سرمایه‌گذاری	پروژه/شرکت
بغداد	مجموعه گلف، اقامتگاه لوکس، هتل ۵ ستاره	۱,۵ میلیارد دلار	ایگل هیلز (Eagle Hills)
اربیل	هتل گرند کریستال اربیل (افتتاح ۲۰۲۸)	نامشخص	کریستال هاسپیتالیتی گروپ

پروژه/شرکت	ارزش سرمایه‌گذاری	حوزه فعالیت	موقعیت
ریکسوس (Rixos)	نامشخص	۳۲۲ اتاق هتل، ۱۵۹ آپارتمان لوکس	بغداد
موونپیک (Mövenpick)	نامشخص	هتل ۵ ستاره الزیتون (افتتاح آوریل ۲۰۲۵)	بغداد

قطر

پروژه/شرکت	ارزش سرمایه‌گذاری	حوزه فعالیت	موقعیت
استثمار هولدینگ	۷ میلیارد دلار	توسعه املاک و گردشگری	کل کشور
ریکسوس بغداد	نامشخص	پیشرفت فیزیکی بیش از ۴۰٪	بغداد

عربستان سعودی

- اختصاص ۳ میلیارد دلار برای سرمایه‌گذاری در عراق
- یک پروژه ۱ میلیارد دلاری املاک در بغداد

ترکیه

- حجم تجارت دو کشور در ۹ ماهه اول ۲۰۲۵: ۸,۷ میلیارد دلار
- حضور گسترده در پروژه‌های عمرانی و گردشگری

چین

- سرمایه‌گذاری حدود ۳۰ میلیارد دلار در بخش‌های مختلف
- مشارکت در ساخت و توسعه فرودگاه‌ها (فرودگاه ناصریه با ۳۶۷ میلیون دلار)

موانع و چالش‌های سرمایه‌گذاری ایران در عراق

تحریم‌های آمریکا (مهم‌ترین مانع)

چالش	توضیحات
تحریم‌های بانکی	عدم وجود ارتباطات بانکی مستقیم و دشواری انتقال ارز
محدودیت در تراکنش‌های دلاری	تحریم‌ها شرکت‌های فعال در تراکنش‌های دلاری را تحت تأثیر قرار می‌دهد
پنهان‌کاری سرمایه‌گذاران	ثبت سرمایه‌گذاری‌ها تحت پوشش غیرایرانی برای دور زدن تحریم‌ها

موانع ساختاری و اطلاعاتی

چالش	توضیحات
عدم شفافیت داده‌ها	نبود آمار رسمی و منظم از سرمایه‌گذاری‌ها
ریسک‌های سیاسی و اقتصادی	وجود ریسک‌های سیاسی و اقتصادی برای سرمایه‌گذاران ایرانی
عدم پوشش بیمه‌ای مناسب	ضرورت تأمین بیمه و پوشش ریسک برای سرمایه‌گذاران ایرانی

رقابت با سایر سرمایه‌گذاران

چالش	توضیحات
رقابت با چین و ترکیه	ایران پس از چین و ترکیه در رتبه سوم قرار دارد
رقابت با کشورهای عربی	حضور پررنگ سرمایه‌گذاران اماراتی، قطری و سعودی

جمع‌بندی نهایی: جایگاه ایران در سرمایه‌گذاری گردشگری عراق

شاخص	نتیجه
رتبه ایران در سرمایه‌گذاری خارجی عراق	سوم (پس از چین و ترکیه)
کل سرمایه‌گذاری ایران در عراق	نزدیک به ۱۰ میلیارد دلار
سرمایه‌گذاری سالانه ایران	بیش از ۷۰۰ میلیون دلار
وضعیت سرمایه‌گذاری گردشگری	فعال و در حال گسترش (حوزه دوم سرمایه‌گذاری ایران)
مهم‌ترین مانع	تحریم‌های آمریکا و محدودیت‌های بانکی
دلیل کمرنگ‌بودن حضور قابل مشاهده	پنهان‌کاری سرمایه‌گذاران و عدم شفافیت داده‌ها
چشم‌انداز همکاری	رو به رشد با آغاز همکاری‌های رسمی گردشگری (رودشو ۲۰۲۵، تفاهمنامه‌های مشترک)

بخش چهارم : مقاصد گردشگری عراقی ها

ترکیه: مقصد اول گردشگری خروجی عراق

ترکیه با توجه به نزدیکی جغرافیایی، تسهیلات سفر و پیوندهای فرهنگی عمیق، همواره محبوبترین مقصد گردشگری برای شهروندان عراقی بوده است.

آمار و ارقام کلیدی (۲۰۲۵)

- بیش از یک میلیون گردشگر عراقی در سال ۲۰۲۵ از ترکیه بازدید کردند که نسبت به سال قبل ۶,۴۴٪ رشد داشته است.
- عراق رتبه اول را در میان کشورهای عربی از نظر تعداد گردشگران ورودی به ترکیه در سال ۲۰۲۵ به خود اختصاص داد و این جایگاه را از سال ۲۰۲۳ حفظ کرده است.
- تعداد گردشگران عراقی در سال ۲۰۲۵ معادل ۱,۰۳۱,۲۵۷ نفر بود که از عربستان (۹۲۱,۰۰۰ نفر)، الجزایر (۳۴۳,۰۰۰ نفر) و اردن (۲۸۱,۰۰۰ نفر) پیشی گرفت.
- در دسامبر ۲۰۲۵ به تنهایی، ۷۴,۰۰۷ گردشگر عراقی از ترکیه بازدید کردند.
- گردشگری ترکیه در سال ۲۰۲۵ درآمدی معادل ۶۵,۲۳ میلیارد دلار) با رشد ۶,۸٪ نسبت به ۲۰۲۴ ایجاد کرد.

آمار ماهانه (۲۰۲۶)

تغییرات نسبت به سال قبل	تعداد گردشگران عراقی	ماه ۲۰۲۶
-	۵۸,۸۹۹ نفر	ژانویه
-	۵۵,۹۲۷ نفر (گذرگاه ابراهیم الخلیل)	مارس تا می
رشد ۴,۵۶٪ نسبت به می ۲۰۲۵	۸۰,۶۸۳ نفر	می
کاهش ۴,۷۸٪ نسبت به ژوئن ۲۰۲۵	۹۶,۰۶۹ نفر	ژوئن

عراق در ژوئن ۲۰۲۶ با اختلاف نزدیک به ۱۹,۰۰۰ نفر نسبت به عربستان (۷۶,۷۳۸ نفر)، رتبه اول را در میان کشورهای عربی از نظر تعداد گردشگران ورودی به ترکیه حفظ کرد. سهم گردشگران عراقی از کل گردشگران خارجی ترکیه در این ماه، ۱,۷۳٪ بود.

۲. ایران: مقصد دوم با تمرکز بر گردشگری مذهبی و درمانی

ایران به دلیل پیوندهای تاریخی، مذهبی و فرهنگی عمیق با عراق، دومین مقصد مهم گردشگری خروجی این کشور محسوب می‌شود.

آمار و ارقام کلیدی

- حدود ۳,۵ میلیون گردشگر عراقی سالانه از ایران بازدید می‌کنند که عمدتاً با اهداف مذهبی و درمانی انجام می‌شود.
- شهروندان عراقی نزدیک به نیمی از کل گردشگران خارجی ورودی به ایران را تشکیل می‌دهند.
- بر اساس گزارش‌های منتشر شده، حدود ۷۵٪ از گردشگران بیمار عراقی، ایران را برای دریافت خدمات درمانی انتخاب می‌کنند.
- برآوردهای وزارت میراث فرهنگی و گردشگری ایران نشان می‌دهد که سالانه بین ۱ تا ۱,۲ میلیون گردشگر خارجی برای دریافت خدمات پزشکی به ایران سفر می‌کنند که سهم عراقی‌ها در این تعداد قابل توجه است.
- دولت‌های عراق و ایران برنامه‌های بلندپروازانه‌ای برای افزایش تبادل گردشگر به ۱۰ میلیون نفر (۵ میلیون به هر کشور) در دستور کار دارند.

۳. تحلیل انواع گردشگری خروجی عراقی‌ها

۳,۱. گردشگری مذهبی

گردشگری مذهبی، مهم‌ترین انگیزه سفر عراقی‌ها به خارج از کشور، به ویژه به ایران است. زیارت اماکن مقدس در شهرهای مشهد، قم و شیراز، محور اصلی این نوع سفرها را تشکیل می‌دهد. پیوندهای تاریخی و مذهبی عمیق بین دو کشور، این جریان گردشگری را به یکی از پایدارترین و پر حجم‌ترین جریان‌های گردشگری منطقه تبدیل کرده است.

۳,۲. گردشگری درمانی

گردشگری درمانی یکی از روندهای در حال رشد در میان گردشگران عراقی است.

دلایل اصلی جذابیت ایران برای گردشگران درمانی عراقی:

- کادر پزشکی متخصص و مجرب
- هزینه‌های درمانی پایین‌تر نسبت به بسیاری از کشورهای منطقه

• بیمارستان‌های مجهز و مدرن

خدمات پزشکی پرمقتضای از سوی بیماران عراقی در ایران:

نوع خدمت	توضیح
درمان ناباروری	یکی از پرمقتضای‌ترین خدمات
جراحی‌های تخصصی	نوع عمل‌های جراحی پیچیده
پیوند اعضا	خدمات پیشرفته پیوند
جراحی‌های زیبایی	هزینه مناسب و کیفیت بالا
درمان‌های تکمیلی	خدمات درمانی مکمل

۳,۳. گردشگری تفریحی و اوقات فراغت

بر اساس گزارش‌های بازار گردشگری خروجی عراق (۲۰۲۵-۲۰۳۱)، گردشگری تفریحی یکی از بخش‌های اصلی این بازار را تشکیل می‌دهد.

مقاصد محبوب تفریحی:

- شمال ایران: به دلیل آب و هوای معتدل و مناظر طبیعی کوهستانی، یکی از جذاب‌ترین مقاصد برای گردشگران عراقی در فصل تابستان محسوب می‌شود.
- ترکیه: مقاصد تفریحی متنوع از جمله استانبول، خرید، تفریح و تاریخ، سواحل آنتالیا و بورسا از جمله مقاصد پرطرفدار هستند.
- کشورهای حوزه خلیج فارس: امارات متحده عربی، کویت و سایر کشورهای همسایه.

۳,۴. گردشگری فرهنگی-تاریخی

عراق و ایران بر توسعه گردشگری تاریخی-فرهنگی به عنوان یکی از محورهای همکاری تأکید دارند. این نوع گردشگری شامل بازدید از آثار باستانی، اماکن تاریخی و مراکز فرهنگی دو کشور می‌شود. همچنین گردشگری دیدار از بستگان در سفرهای عراقی‌ها به کشورهای همسایه و حوزه خلیج فارس سهم قابل توجهی دارد.

۳,۵. گردشگری تجاری

گردشگری تجاری یکی از بخش‌های مهم بازار گردشگری خروجی عراق است که در گزارش‌های تخصصی به آن اشاره شده است. این نوع سفر شامل سفرهای کاری، شرکت در نمایشگاه‌ها، مذاکرات تجاری و سرمایه‌گذاری می‌شود.

۴. تسهیلات روادید و دسترسی به مقاصد بین‌المللی

تا ژوئیه ۲۰۲۶، دارندگان پاسپورت عراقی (۴۰,۲ میلیون نفر) می‌توانند بدون نیاز به روادید یا با دریافت ویزای الکترونیک/فرودگاهی به ۵۴ کشور سفر کنند:

- ۶ کشور بدون نیاز به روادید (از جمله مالزی، دومینیکا، هائیتی)
- ۴۸ کشور با امکان دریافت ویزای الکترونیک یا ویزای فرودگاهی

این تسهیلات، به ویژه در کشورهای منطقه و جنوب شرق آسیا، زمینه‌ساز رشد گردشگری خروجی عراق در سال‌های آینده خواهد بود.

۵. جمع‌بندی و چشم‌انداز

شاخص	مقدار/توضیح
کل گردشگران خروجی عراق به ترکیه (۲۰۲۵)	بیش از ۱,۰۳۱,۰۰۰ نفر (رشد ۶,۴۴٪)
کل گردشگران خروجی عراق به ایران (سالانه)	حدود ۳,۵ میلیون نفر
اهداف اصلی سفر به ایران	مذهبی (زیارت) و درمانی
سهم گردشگران بیمار عراقی در ایران	حدود ۷۵٪ از کل گردشگران درمانی عراق
خدمات پزشکی پرمقتضی	درمان ناباروری، جراحی تخصصی، پیوند اعضا، جراحی زیبایی

شاخص	مقدار/توضیح
مقاصد تفریحی محبوب	شمال ایران (تابستان)، استانبول و آنتالیا (ترکیه)
برنامه تبادل گردشگر با ایران	هدفگذاری افزایش به ۱۰ میلیون نفر
تعداد کشورهای قابل سفر با پاسپورت عراقی	۵۴ کشور (تا ژوئیه ۲۰۲۶)

گردشگری خروجی عراق با وجود چالش‌های اقتصادی، روندی صعودی دارد. ترکیه با بیش از یک میلیون گردشگر در سال ۲۰۲۵ و ایران با ۳,۵ میلیون گردشگر سالانه، دو مقصد اصلی این بازار هستند. گردشگری درمانی به ویژه در ایران، با جذب حدود ۷۵٪ از بیماران عراقی، به یکی از مهم‌ترین و رو به رشدترین بخش‌های این صنعت تبدیل شده است. برنامه‌های همکاری دو کشور عراق و ایران برای افزایش تبادل گردشگر به ۱۰ میلیون نفر، چشم‌انداز روشنی را برای این بخش ترسیم می‌کند.

منابع: وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه، وزارت میراث فرهنگی و گردشگری ایران، گزارش‌های Wresearch، شفق نیوز، الغد پرس، [Embassies.net](https://embassies.net)، گزارش رسمی پیمایش هتل‌ها و مجتمع‌های اقامتی گردشگری عراق (۲۰۲۴)، وزارت فرهنگ و گردشگری عراق، بانک مرکزی عراق، صندوق توسعه عراق